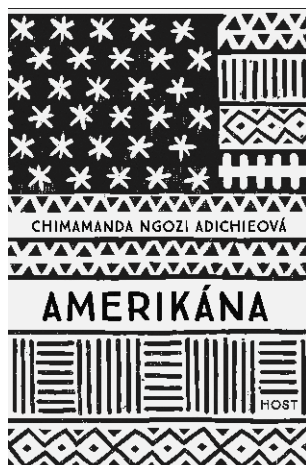

Sylva Ficová

**Chimamanda
Ngozi Adichieová
Amerikána
přeložil Petr Štádlér
Host, Brno 2016**

Jsou romány, které stojí a padají se silným příběhem, a romány, které začínají a končí do sebe zahleděným přemítáním o vnějším i vnitřním světě. *Amerikána* v sobě snoubí obojí — vyprávění o lásce dvou mladých Nigerijců a úvahy o příčinách a důsledcích rasismu. Na úctyhodné půltisícovce stran líčí příběh bystré, cílevědomé a citlivé Ifemelu, která odejde do Spojených států amerických, a zdrženlivého, skromného Obinze, který zamíří do Británie.

Amerikána (Americanah) je v pořadí čtvrtou knihou Chimamandy Ngozi Adichieové. Její první dva romány — kritikou oceňovaný *Purpurový ibišek* (Purple Hibiscus, 2003) i román *Půl žlutého slunce* (Half of a Yellow Sun, 2006; česky BB/art, 2008) — se odehrávaly v politicky i ekonomicky rozvrácené Nigérii. Pro obě díla byly důležitým motivem láska a odloučení. Sbirka povídek *Ta věc kolem tvého krku* (The Thing

Around Your Neck, 2009) jako by předznamenávala změnu — kromě vztahů a nelehkých osudů jednotlivých postav se autorka zabývá otázkou emigrace a hledání nového domova a identity.

Nigerijská střední třída a globální román

Chimamanda Ngozi Adichieová v rozhovorech přiznává, že *Amerikána* do velké míry vychází z jejich zkušeností dcery středostavovských rodičů (univerzitního profesora a matrikářky). Stejně jako její hrdinka Ifemelu se i Chimamanda Ngozi Adichieová po krátkém studiu na Nigerijské univerzitě v Nsukku vydala do Spojených států, kde absolvovala komunikační studia a politologii. I ona se po čase do Nigérie vrátila — třebaže ne zcela a natrvalo.

Amerikána se na první pohled tváří jako běžný milostný příběh: Ifemelu a Obinze se do sebe zamilují ještě na střední škole, společně odejdou na univerzitu a pod tolerantním dohledem velkorysé a vzdělané Obinzeho matky plánují společnou budoucnost. Stávka pedagogů je však přiměje k rozhodnutí školu opustit a zkusit štěstí jinde: Ifemelu odjíždí za tetičkou Uju do Ameriky, získá částečné stipendium na univerzitě ve Filadelfii, snaží se všemožně i pokoutně uživit a získat „zelenou kartu“ a opakovaně propadá depresím. Nakonec získá vysněné americké občanství a stipendium na Princetonské univerzitě a začíná psát anonymní a posléze úspěšný blog *Rasovna aneb různé postřehy neamerické černošky o amerických černoších (dříve známých jako negři)*. Přestože se jí daří, rozhodne se pro návrat do Nigérie,

Láska v čase rasismu

kde se po letech — a po několika vztazích s jinými muži — znovu sejde s Obinzem. Po celou dobu se postavy pohybují ve složitých kategoriích příslušných národností, etnik, sociálního postavení a nikoli nakonec i genderu — každý popis situace, vyličení scény znamená rejstřík jemných sociálních interakcí ve světě, kde nikdo nikde není úplně doma a kde vládou jednoznačné hierarchie.

Vlasy

Vyprávění začíná v kadeřnickém salonu, kde Ifemelu několik hodin čeká, až jí kadeřnice splete copánky. Zdánlivě podružný motiv účesu je přitom pro celý román zásadní. Vlasy černošek se postupně stávají „politickým symbolem“ a „metaforou rasy“ — přírodní vlasy („dále prstýnkové lokny, afrokudrlinky nebo běžné kudrny“) jsou sice přirozené a normální, většinová společnost je však vnímá jako rys nekultivovanosti a divočství. Rovnání neposedných vlasů a přizpůsobování se diktátu většinové módy je důležité nejen pro tetičku Uju, která chce po úspěšných lékařských licenčních zkouškách vypadat „profesionálně“ a být přitažlivější pro zaměstnavatele; „vyžehlené“, rovnější vlasy mají i obdivovaná Michelle Obamová a zpěvačka Beyoncé.

Přerývané vyprávění doplňují citace z e-mailů ústřední dvojice a články z Ifemelina amerického blogu — jeden z nich dokonce předčítá nadšená bělošská fanynka na snobském večírku. Ironické, ale přesné a konkrétní líčení života amerických i neamerických černochů ve Spojených státech se točí kolem tří témat — „syndromu rasového narušeni“, jak Ifemelu nazývá rasismus,

hledání vlastní identity a odloučení od domova, blízkých a vlastního jazyka.

Na rasistické předsudky Ifemelu naráží u spolužáků, kteří automaticky předpokládají, že neumí pořádně anglicky, při hledání zaměstnání i ve vztahu s bělošským přítelem, který sice obdivuje její krásu, inteligenci a vtip, ale není schopen ji vnímat skutečně takovou, jaká je. Rasistický je také již zmíněný pohled na účesy černošských žen; rasistická „nevyváženost“ vyznačuje i z módních časopisů a z výloh obchodů (sluší se však poznamenat, že úspěšněji a trefněji to vlastně vystihla už Toni Morrisonová symbolem panenek, které chtějí a hojně dostávají černošské děti, v románu *Nejmodřejší oči* z roku 1970). Privilegovanost bílých je námětem rovněž blogových článků o třídním postavení „světých“ a bílých a o chudobě, jež bychom mohli směle vztáhnout i na situaci romské menšiny ve víceméně rasově homogenní České republice.

Kdo jsem já

Skutečně „americkým“ tématem románu je hledání sebe sama, vlastní identity — je naší identitou to, čím se cítíme být, nebo spíše to, co je přijatelnější pro okolí, co méně bolí a méně odhaluje? S nutností prokázat jinou než vlastní totožnost se potýká Ifemelu a Obinze, když shánějí práci pod cizím jménem, s doklady jiného člověka; s identitou zápasí i Dike, syn tetičky Uju, který nikdy nepoznal svého otce; novou identitu si vytvářejí přátelé obou hlavních hrdinů, když zapomínají na staré zvyky, kamuflují přízvuk a předstírají zájem o věci, které v Nigérii nemají žádný význam (třeba o starožitnosti). Rozpolcenou identitu pak mají navrátilci z Ameriky a Británie, členové Nigerpolitního klubu, který krátce po návratu do Lagosu navštíví Ifemelu — sama napůl Afričanka a napůl „Amerikána“, žena, která už má lehce americký přízvuk, americké chutě i americký pohled na svět, a přece je ze všeho nejvíc nigerijská „Igboška“.

V románovém příběhu se objevují i představy ideální kultury země, která je v danou chvíli nedosažitelná.

Studenti v Nigérii si idealizují život v Americe, kde přece každý může žít podle svého; afričtí imigranti v Americe si idealizují svou domovinu, kde údajně nepanují tak uvolněné mravy. Vše uvádí na pravou míru Ifemelu na svém — zprvu americkém a později i nigerijském — blogu i vyprávění o osudu Obinzeho v Británii. V době, kdy se Západ obává další vlny uprchlíků, se imigranti na obou stranách oceánu setkávají s nepřekonatelnými byrokratickými překážkami, s tvrdými úředníky bez empatie i s necitlivými kolegy a spolužáky, kteří nechápou, proč do jejich země míří někdo, kdo doma netrpí zrovna hladem, zimou a válečnými útrapami, a touží jen po lepším uplatnění a větších možnostech volby.

Amerikána je současný, aktuální román o hledání — o hledání identity, vztahu k domovu a skutečné, životní lásky. Děj se odehrává v různých obdobích a v řadě měst na třech různých kontinentech a hojně využívá „západní“ i nigerijské reálie, v původním textu zaznívá americká i britská angličtina (poněkud uhlazená krotkým českým překladem). Náročný příběh však zvládá autorka mistrně a všechny odbočky a zákruty umně splétá jako kadeřnice vlasy v trentonském salonu. Osobní a emotivní pasáže přitom občas propláchnou pichlavými blogovými články o politické a sociální situaci — i když jejich silící frekvence a intenzita trochu napíná čtenářovu trpělivost. Kritickému pohledu Adichieové přitom neujde nejen systémový rasismus

Je naší identitou to, čím se cítíme být, nebo spíše to, co je přijatelnější pro okolí, co méně bolí a méně odhaluje?

Chimamanda Ngozi Adichieová se ve svém líčení nevyhýbá ani rozdílnému postavení žen a mužů. Silné ženské postavy — Obinzeho matka, tetička Uju a především hlavní hrdinka Ifemelu — se prosazují jen s obtížemi a s pomocí vlivných přátel-mužů, v Americe samozřejmě těch bělošských. Kritice neujde ani postavení žen v Nigérii, kde muži upřednostňují poddajné a nevdělané ženy a kde se sice rodinné problémy neřeší „po bělošku“ rozvodem, kde je však běžné vydržovat si milenkou i s dětmi. Popis a kritika stavu v jednotlivých zemích však nikdy neskouzne v prvoplánový odsudek nebo tirádu; autorka si do poslední kapitoly udržuje nadhled a je jí vlastní nejen smysl pro ironii, ale i empatii. K svým postavám je sice někdy nesmlouvavá, ale všem věnuje dostatečný prostor a pozornost.

americké a britské společnosti, ale ani korupce a „ekonomika řítolozectví“ v Nigérii. Jejím vyprávění nechybí vtip, překvapení ani naděje, na kterou dnes věří už jen málokdo. Není divu, že román již od vydání mnozí kritici řadí mezi nejlepší díla tohoto desetiletí, či dokonce do „literárního kánonu 21. století“ (*Die Zeit*).

Autorka je amerikanistka a překladatelka.